

Selmecz.

Szépirodalmi, társadalmi, közgazdasági és tanügyi hetilap.

Hontmegyei közlöny.

Megjelen minden vasárnap

Hirdetések és előfizetések **Horváth A.** kereskedésébe, a lap szellemi részét illető közlemények a szerkesztőséghez küldendők.

Hirdetések felvételnek Budapesten, Bécsben és Prágában Hausenstein és Voglernél.

Előfizetési feltételek:
Helyben házhoz hordva, vagy vidékre postán küldve:
Egész évre . . . 5 frt. — kr.
Félévre . . . 2 frt. 50 kr.
Negyedévre . . . 1 frt. 25 kr.
Egyes példány ára 10 kr.

Szerkesztői iroda: Planck-féle ház.

Háromhasás kis sor 10 kr.

Bélyegdíj minden ígatáskor 30 kr.

Társadalmi állapotaink.

Előre megjegyzem, mi egyébként magától is értetik, hogy itt nem lehet szó általában az egész nemzeti társadalom állapotairól. Ilyen tényeket és eseményeket tárgyalni inkább a központban megjelenő s ország-világra szóló napi lapok feladata. „Selmeczek,” mint vidéki szerény lapnak, ha valóban használni akar, egyenesen a helybeli és közelebb vidéki viszonyokat kell szellőztetnie. E részről a vezető cikkekben igen helyesen találta el a társadalom prognosticonját abban, hogy itt van ugyan életerő, mint a fejlődhetésnek és haladásnak előfeltétele, hanem hiányzik az egyetértés. Am e sajnos körülmények okait is kell keresni. Első feltétel itt: „Ismerd meg magadat!”

Nincs egyetértés, tán azok között sem kik az „Egyetértés” pénzen hordatják; nincs, mert nem lehet. És nem lehet, mivel a néposztályok és egyesek érdekei nagyon szétágaznak, sőt egymással ellenkeznek. Selmecz város lakossága születés, hit és érdekek tekintetében valóban keverék. A lakosság legfőbb része, illetőleg elődje máshonnan szakadtak ide, mindennemű sajátosságaikkal. E részről igaz van egy valakinek, a ki azt mondá, hogy a mi Selmeczen valamire való, az nem selmecz; hanem idegen. És a mi legsajnosabb: idegen a köz iránt is. Kiki csak saját hasznát keresi. A közjó csak mellékesen hiúságból és nagyobb haszon reményében, vagy legfeljebb hivatalból mozdítatik elő. Sőt vannak, kik tudva és akarva ellene dolgoznak saját szempontjokból. Példákra nem hivatkozunk. Mindenkinél szabadságában áll körültekinteni. S így kiki csak saját és övéinek hasznát, legfeljebb azokét keresvén, kik ebben segítségére vannak: egyetértés, összetartás csak azon egyesek körében található, kiket az érdekek közössége egyesít és összetart, míg a cél el nem éretik. Ennek oka ugyan a mostani korszak igen anyagias, önző iránya és túlhatalma; de ez tán sehol sem mutatkozik oly mérvben, mint itt. Ennek is a helybeli viszonyokban van oka és kufforrása.

Falu helyeken és mezővárosokban tulnyomó és egyedül számba jövő a földművelő nép érdeke. Selmecznél nagyobb, vagy hozzá hasonló városokban dönt a polgárság. Nálunk a polgárság a többi lakossághoz képest számar nézve sincs fölényben, sem politikai elveire nézve nem viszi a fő vagy vezér szerepet. Itt kevés a földműves, igen számos a szegény heverés, sok mellettük a hivatalnok és a tisztesb rendűek is kevesebben vannak aránylag más városokban. E néprétegek magokban is megoszolják, részt elveik, részt ohajtaik és önérdkeik különbözősége szerint.

Legnagyobb mérvű pedig az ellenért, mely a városi általános és a bányakínestári különös érdekverseny között létezik. A kínestár régi időktől fogva uralmat igyekszik gyakorolni a város felett: bír uradalmi jogokkal, malom és koresna szabadalommal; kezeli a város erdeit, keresetet nyújt sok iparosnak a hevéreken kívül, mely utóbbiak mint napszámosai nem bírván más életmóddal, tőle függenek. Hivatalnokai mint

virilisták és képviselők befolyanak a városi ügyek intézésébe, míg a kínestáriakat ők maguk vezetik. Ilyen viszonyok mellett igen természetes, hogy itt legtöbben, akár gazdák, akár kézművesek és kereskedők, akár más állásuak, főleg pedig a hevérek, ezen hivatalnokok kegyét keresik.

Ez zsisbasztja itt az erők és tehetségek szabad működését; ez paralizálja közéletünk lehető kifejlődését s haladását; ez teszi lehetetlenné a kellő korszerű intézkedések létesítését. — Még csak azt sem engedték meg a kamaralisták, hogy a brenntárnai bánya részvényei az erzsébettárnaiakkal a város részére kicseréltesse. hogy a kivétel szabadabbi kezelésére nézve mindkét helyen egy gazda legyen mi általános elfogadott gazdasági elv.

Olyan formán vagyunk mi a kamarával, mint Romában az olasz kormány a vaticánal. Az gyakorolni akarja fennhatóságát, ez régi reminiscenciái folytán törekszik a statusquo fenntartásán. És a selmecziek mégis többnyire csak a kamarához tanítatják ki fiaikat s kik más pályára is adják magukat, máshol vállalnak hivatalokat s itthon a városházánál alig van egy-kettő, mintegy kivételképen. Csuda-e azután ha e városházánál olyan is van, ki hallomás szerint, hivatalos levélét így kezdte: „Beiliegende zwey schandarmen gehn stb.

Nem kevésbé kárhuzatos a hittelekezetek egymás iránti ellenszenvé, mely tán még a két század előtti üldözések maradványa s mely sokaknál most is még annyira megy, hogy kézbek saját meggyőződéseket és a közérdeket feláldozni, semhogy másitót győzedelmeskedni engedjenek. Példa erre az utolsó tisztújítás, mely a választott képviselők közé egyetlen egy evangélit sem fogadott be, ha még oly képesített volt is; hanem betoltak oly engedelmes katolikusokat, kik bizonyos tekintetben csak a számot szaporították.

Legcifrábban viselték magukat utolsó orsz. képviselő választásnál a protestansok. Ők a két protestans jelölt közül azon általuk ismeretlen akarták erőnek erejével, kinek az egyházi téren érdemét vagy kitünő vonását senki sem tudta, és nem azt, ki országszerte arra valónak tartott, kit maguk is legbuzgóbbnak ismertek, ki előbb itteni lyceumukat szép összegekkel gyámoltotta és ki papiaikkal az esperességi iskolásként mint buzgó elnök együtt működik. — Ennek megválasztását az evangélikusok elleneztek s épen a római katolikusok nagyobb része akarta.

Kossuth szerint. — ki szintén protestans — a nagy eszmék meghozzák gyümölcseit s ha életre valók, hamar hozzák meg; a kedvence jelölt megválasztatván küldött nekik állítólag 20 frot a Conventbába, mely egyházi pénztárak felelésére tartatik.

Ennyi zelosítás mellett azt hihetné az ember, hogy a protestansok a templomba mindig oly számosan sereglenek papjaik köré. Pedig dehogyan. Ez okból az év zártával hallomás szerint mindkét papjok heves philippikában kelt ki a jelen nem levő hívek ellen, hogy miért nem járnak a templomba. A német isteni tisztelet, mely már csak az ünnep és vasár-

napokra szorított, délután többnyire elmarad, minthogy egy árva lélek sem szokott megjelenni, jöllehet a németekhez tartozók az egyházi ügyek elintézésébe annyira túlyomóan befolynak, hogy e miatt a nagy többséget képező tótok csaknem egészen visszavonulnak. —

A r. katolika részről is elég ok van panaszra a vallásosság hanyatlása miatt, kik pedig csaknem négy annyian vannak s néha mégis alig jelenik meg egy-két ember a hét-közi misére.

Mindennek káros volta, ha nem mutatható is ki számokkal; de az életben előbb utóbb megboszulja magát.

Tanádi.

A világító szerekrol.

g) Világító gáz.

Azon tapasztalás, miszerint köszénből ékény gáz nyerhető, már több száz éves; még az ősidőkbe esik azon észrevetés, hogy a természet háztartásában gyulékony gázok folytonosan képződnek. Tudvalevőleg földünk némely pontjain hasadékokból tödül elő a világító gáz, sőt némely talaj annyira telítve van ezzel, hogy a gázok kiemelkednek a földből, ha bele nád száratik. New-York államban Iredonia falu közelében az Erie tótól 15 kilométernyire a természet valósi-gos világító készüléket rendezett be, melyhez hasonlólt mi mesterségesen kiállítva nagyobb városokban lelünk. Canada-wayban földfűrésok alkalmával elért bitumenes mészből gáz tödült elő, mely most gyűjtőkben felfogatik és csövek segítségével a falu minden irányában vezetetik. Tizenkét óránkint, 2-526 köbméternyi gázmenyiség nyeretik, mely a falu kivilágítására épen elegendő. A máramarosmegyei Szlatinai só-bányákban körülbelül 85 méternyi mélységben a felszín alatt, az előforduló kósótelepekbe zárt agyagos márgaréteg hasadékaiból, kitóduló világító gáz már 1770-ben a bánya leg-mélyebb üregeinek világítására használtatott. Chinának Szu-Tehouan tartományában kósóra történt kutatás alkalmával 400—500 méter mélységű több lyuk fűratott, melyekből gáz nyomult elő; most a lyukakba bambuscsövek tétetnek a végből, hogy a gáz messze távolsgókra elvezettétn, az utcák világítására használtassék. Valamennyi e fajta természeti tümmények közt mégis legnagyobb a kaspi tengerbeli Apsheron félszigeten Baku mellett levő tűzmező; itt a szézeny kőeny gázgyűlétek különösen a kaviosos száraz talajból élénken és folytonosan kilehelhetnek és hagyomány szerint már több ezer év óta égnek. Valamikor e helyen indus imola állott 12 indiai pappal, melyek nagyszerű

kőfaragványok valának; a templom közepe táján pedig 12 a földből ki emelkedő gázsugár égett, mely tüzet akkorában az indusok szentnek tartottak. Hasonló tüzek fordúlnak elő Kurdistanban Arbela mellett, továbbá a bengáliai Chittagongban és az ázsiái szárazföld több pontjain.

A világító gáz mesterséges uton legelőször 1876-ban állítottat elő, miután Lord Dundonald által Culrosz apátság nevt birtokán az első kísérletek sikeresek voltak. Eleinte csak köszénkátrány nyeretett és a hűsítőbe, hol a kátrány letelepszik, vascsövek dugattak, melyekkel a gáz vezetett. Azonban a gázelőállításnak ezen módszere csak kísérletnek tekintendő, mert a világító gáz mesterséges gyártása tulajdonképen angol Murdoch Williamnak köszönhető, ki legelőször 1792-ben házáat és műhelyét köszénből nyert gázzal világította. Azonban az ő eljárása csak 10 évvel később lett közudomási, miert is a francziák igen hájlándók e találmányt honfitársuknak Lebonnak tulajdonítani, ki 1802-ben fűből nyert gázzal világította ki házáat és kertjét.

A legelső gázvilágítás nagyban 1802-ben Murdoch angol által a Watt-féle gépgyárban Sohóban Birmingham mellett és 1804-ben egy manchesteri nagyobbszerű fonóban létesítettet. Ez idő óta a gázvilágítás igen nagy mérvet öltött és Londonban legkiterjedtebb lett. Londonban az utcák legelőször 1812-ben, Párizsban pedig 1820-ban lettek gázzal világítva. Most a gázvilágítással majdnem mindenütt találkozunk, minthogy a gázkészítés módja lényegesen javult, nevezetesen a Pettenkofer-féle eljárás a gáz árát rendkívül mérsékelte, alkalmazását kisebb városokban is lehetővé tette.

A gázvilágítás elmélete lényegében ugyanaz, a mi a többi világítási módoké; sőt állhatjuk, miszerint a gáz- és közönséges világítás közt csak annyiban van különbség, mennyiben a közönséges világító szereknél a világító gáz egész alkalmával magától képződik, de a képződés helyén és idejében elég; míg a gázvilágításnál a tulajdonképeni világító gázt előbb külön készíteni szükséges, mielőtt égettetnék.

A világító gáz szerves részeknek száraz utoni leparlása által nyeretik. Előállításra e célra berendezett gyárakban történik és nagy tartókban, ugynevezett gasometerekben, felfogatván készelbetben tartatik, honnan bizonyos határozott nyomás alatt öntött vas csöveken át vezetetik azon nyílásokig, melyeken a gáz tetszésünk szerint kitölülhet, vagy visszatartható, a szerint a mint a nyílás közelében levő kakas megnyitáti vagy lezáratik.

Az egész gázkészítés három fűmozanattól áll: a száraz leparlásból, a kátrány és kátrányvíz lestrítéséből és a gáz tisztításából.

Tárca.

Selmecz 1876 február 10-én.

Deák Ferencz, hazánk bölese, az örök nyugalom helyére tétetvén, székséssé vált az országos mély gyász miatt, néhány bált a bái meghívókon kijelölt határidő helyett valamivel később tartani meg. Tekintve, miszerint a nagy halott nem gyászolható eléggé és hogy szelleme a haza polgárainak lelkeben örökké élni fog, ez utóbbi biztatásúl szolgál a testi vesztésére nézve; minél fogva az öreg úr nem veheti fölünk neve, hogy mi az ő öröklésének inkább örövendünk, mint természetes halálának és hogy ebbeli örömlenket a farsang vigalmakkal összeegyeztetni tudjuk. Így tehát bizony mi öszintén mondva, bálozunk!

A helybeli polgári kaszinó balja f. hó 5-én kezdődött nagy számu közönség részvétel mellett, a feszleten kedélyes szakadatlan nyilvánulási közepette. A bálanyai tisztogót Szlamka József városi főjegyzőnek kellemős neje sárge selyem ruhájában viselő, ki belépetekor a polgári kaszinó tagjai által igen szép virágcsokorral lón megistvelve. A hölgyek köztül igen sokan varázserőt gyakoroltak részint szépségük, részint kedvességük által a férfiakra, ugyanazért rendkívül csudálatos, hogy csak egyetlenegy eseménnyel fordult elő.

Hogy a közvidámság milyen fokra hagott, abból világosodik ki, miszerint örömben még a padlat is vad táncnak eredett, mennyiben a sárge föld ide s tova hömpölygött bús kódos éji homályt alkotva a levegőben s azután farsant letelepdedt hol a lélek tükrében, hol a tudó egyik félre sötét helyen, jöllehet a farkok kök is megkapták illő öszályrészenket.

Szűnet beálltával a közönség a melléktermekbe vonult, hol a természet egyéb követelményeinek kiki gyomrához méltóan megfelelt. Egyébként a mulatság a régi jó dalok mellett szűnet után is élenken tovább folyt, míg végre a bái közönség f. hó 6-án reggeli 4 órakor megelégedetten szétoszlott.

A helybeli akademiái ifjúság által f. hó 9-én a segélyegylet javára rendezett bál azon jelenségek közé tartozik, melyek megérdemlik, hogy sokáig kedves emlékeztetőkben tartassanak. A bálanya Winkler Benó m. k. bányatanácsos kedves neve volt. Az akademiái ifjúság a má bállal díszkorlatot aratot a maga részére, mert ékes

bizonyítványát érdemelte ki az előzőkenységnek izlésnek és komoly magatartásnak. Mindenek előtt a terem disztivényei ragadók meg a bálnó felgyűmelt, mert látott egy svájci styl szerint berendezett táncztermet, tetejében a karzaton csinos svájci házzal, mely alatt a helybeli ősi cigányzenekar játsza szívesen szóló dallamait a fiatal lábak alá. A cigányok díszes kolibájja alatt egy nőma kószikla volt ábrázolva, melynek a közönség felé fordult oldalán a tánczrend akkép volt alkalmazva, hogy az ember a lassu-csárdá miatt a következő négyest, a négyes miatt következő lengyelkét nem láthatá, miután a tánczok egymás háta mögött elbúvának és csak a napi renden levő táncz után bukkant elő a sorrend szerint következő. Igen elmés ötlet, mennyiben az aranyzást teléreket ama sziklán a tánczrend képviselő. A varázsszikla jobb oldalán egy bányász, baloldalán egy erőles emberi alak volt ábrázolva, kik a bál folyama alatt algha nem a künestári birtokok eladásáról ömlélkednek.

A terem fentjelzett díszítése nem mondható fényzelminek, hanem igen is egyszerűnek, izlés — és értelemteljesnek. De mit érne a fiatalág serényesége, gondos előzékenység, ha a terem tulajdonképeni tétéleke, a gyöngéd hölgyvilág, megvonná töle bajos mindenését? Am távol legyen! a hölgyvilág megértette miindig föladatát, tudja jól, hogy rózsaszínű jó kedvtől függ gyakran a bálók sorsa és különösen a mulatság sikere. De jó szívűeséget azért adott a természet a nőnek, hogy ebbeli hatalmát ne gyakorolja mindig, hanem inkább tetszelgősei által a társadalomban folyvást töndököljön.

A hölgyvilág e bálon természeténél fogva szép, kellemes és vig vala; kétszeresen az volt pedig a jól megválasztott öltözetekben melyek feltűnően a női finom izlés mellett tanuszkodtak. Ez öltözetek közt volt 8 zöld, 3 kék, 17 rózsaszín, 4 piros, 16 fehér, 4 sárge, 3 fekete, 1 szürke és 2 violaszín; a többi vegyes színű öltöny, jellemző színezéket volt bajos meghatározni, mert a hölgyvilág semmi áron sem akart a földhöz tapadni, hanem nyugatatlánul ide s tova lebegett. Így nyughatatlanság mellett nem szeretnék lemmi a nők kópányászoi! Ezen statisztikai adatokból kiderül, miszerint a világos színek 63%-át, a sötét színek pedig 37%-át képezik az egésznek, — így tehát a női ártatlanság százelekái mégis túlyomók a tízálló erények százelekái ellenében! A hajhalmzatok nagy részben virágos kertekké voltak átvarázsolva, melyekillatárjai kivételképen nem a szaglási, hanem a látérezkeket vezék igénybe.

Egyébként a tölletteket — levonna néhány selyem ruhát — egyszerűség és csinoság a kiállítással jellemző, mely más vidéki bá-

A görekek, melyekben a száraz lepárlás eszközöltetik, rendszerint vasból, ritkán égett agyagból vannak, és ajtóval ellátva, melyeken át az adagolás és kivitítés eszközöltetik. A lepárlás után képződött gázok a görebbel kapcsolatban álló nagyobb terjedelmű csövekben, az ugynevezett sűrítőn mennek keresztül, hol a gázoktól minden sűrítető alkatrészek lehűtés által elvonatnak, maguk a gázok pedig csövekben tovább vezetnek a tisztító készülékbe. Ez négyzetigletű szekrényből áll, melybe a tisztítás anyaga, porlakú és vízzel oltott mész, behelyeztetik, hol a mész erős alj létre megköti a szénsavat, nemkülönb a könkéneget, felbontja a többi kénvegyületeket és visszatartja azok kénartalmát. Hogy a tisztítás mütete folytonos lehessen, több ily tisztító készülék áll egymással összeköttetésben, melyek mindenikébe a gáz függetlenül a többitől vezethető, vagy a vezetés megszüntethető, míhlytt egyik másik tisztító készüléket újra meszszel adagolni akarjuk. A gáz tisztításánál vasgálicz vagy chlormangan oldat is használtatik, mely esetben a vas és mangan a gázban levő kén legnagyobb részét lekötik; azonban ekkor, miután a szénsav még szabad, ennek lekötése végett a gázokat még oltott meszet tartalmazó tisztítókon is keresztül kell vezetni.

A világító gáz különféle szerves anyagokból készítettik, ezek közt említésre méltók a köszén, fa, gyanta, zsír, olaj, petroleum.

1. A köszén a természetnek megbeesülhetlen adománya, sőt némely országok és vidékek jólétének alapját képezi, különben is az ipar és közlekedés legerősebb emeltyűje. Mi volna angolország köszén nélkül? Köszén a britt iparnál főszerepet játszik és Angolországban határozottabb nyeresényt hozott, mint Peru arany és ezüst kincsei Spanyolországban. A köszén lényegében széneny, köneny és ényéből áll, de ezenfelül légeny, kénkövendot és más ásványalkatrészeket tartalmaz. Mennél kevesebb kén van a köszénben és mennél kevesebb hamut hagy égés után hátra, annál alkalmasabb gáz készítésre. A legjobb köszénből 100 kilogrammot véve készíthető 50—57,5 köbméter gáz és 60—71 kilogramm koaks. A köszénből készült gázok mindig tartalmaznak könkéneget, ammóniakot és szénsavat, mely alkatrészek haszontalan és káros voltak miatt a gázból eltávolítandók. Különösen a szénsav igen gyengíti a gázvilágító erejét, a könkénegből pedig égés alkalmával kénessav képződik, mely nemcsak a szerves életnek káros, hanem a festett, különösen selyem kelmékre sáptító hatást gyakorolván, nagy károkat okozhat.

2. A fa mindenütt látezik a természetben és bármínemű rosz fa is alkalmas a gáz-készítésre. E tekintetben a köszénnek már azért is élbe teendő, mert kénvegyületeket nem tartalmaz, eltekintve attól, hogy a fagáz világító ereje a kö-

löknl, hol fényezés és feltűnni vágyás játszanak főszerepet, nem található. Ezért bátran mondhatom, miszerint egy a miut ma öltözököde voltak, méltán helyet foglalhatának vala akármely fővárosi vigadóban is, mert a mi talán hiányzott a szoros értelemben vett fényezés tekintetében, azt a női kellem szízsorosan kipótóla. Nagyön természetes, hogy a női ruhaföszlányok, vagyis pipafoltok képződése ez uttal sem vett kikerülhet, dacára annak, hogy a terem épen a logikimértébb módon volt megnepesülve; ugyanis a négyesecek összesen 62 pár lejté, mely szám a felső major termének térfogatához képest épen megfelelő és még kényelmes tánc elérése céljából jövendőben is irányadóul szolgálhat.

A mi a zenét illeti újságot közölhetek, mert a régi megszokott zenedaraboktól némi eltérés történt; ugyanis a síró hegedűk a Schvott-féle francia négyest, továbbá az ugynevezett Schiller négyest és a Mednyánszky Dénes báró szeremenyét képező keringő hallaták, melyek már azért is jó hatásnak voltak, mert mintegy fölzentettek mindenkit ama monoton régi jó dalok által előidézt álmisságból és megilletődve kérdezték minnugunkélt: mi ez? új zenedarab? nem lehetséges!...

Igy folyt a mulatság szakadatlanul; még szímet alatt sem volt szímet, mert ezt nem egerdél a helybeli közönség által kegesen adományozott nyereséménytárgyak kisorsolása. A ki mert, az nyert. De ez mellekes dolog; legérdekesebbek voltak ama spanyol contrafaktik, melyek majd kiváncsan a kezükben levő sorsjegyre, majd bosszuan a számkialtóira biggyesztek szemeket, mert az éleg udvariatlan volt nem az igazi számot kikáltani. Ennek utána ú akademiái ifjú a romantáné több figuráját adta elő, mi a közönség nagy tetszésével találkozott.

A mellektermek hűsítő szolgálatván a közönségnek, kezdődött a bál másik része a női választással. Ezek a nők mindig választanak, és még sinesen választottjuk! Azután ki látta már a rendjeleket és rendetleneket irigy szemekkel egymásra nézni? Ennek az erkölcsi ellentétnek is a női választás az oka! No hanem azért mindenki meg volt elégedve a női választással.

Vége felé a közönség még egy kicsit lengyelkézett, négyelt, rezgett, keringett és sebesen pólkázott. De az elszó közönségen f. hó 10-án 4¹/₂ órakor a megelegedés nyílt arevonásai voltak észlelhetők. Esemény az egész bálon nem fordult elő.

Diogenes.

széngázát felülmúlja. E világító erő nem annyira az olajképző szénegáz jelenlétében, mint inkább bizonyos folyékony és illó szénenyköneny vegyületek, különösen Benzín képződésének tulajdonítandó, mely vegyületek azonban az olajképző gázzal együtt legfőkébb 7—10 %-ot tesznek ki, míg a többi százelektokat szénegáz, bányagáz (CH₄), köneny némi légeny és szénsav tartalom egészítik ki. Lebon ideje óta a gáznak fából előállítására nézve több kísérlet történt, de az eredmény nem volt megfelelő, mivel a száraz fa mindig 42—45% ényét tartalmaz, mely a lepárlásnál majdnem egészen szénegáz alakjában elegendik a gázba. Csak mióta a bajor királyi gyógyszerész Dr. Pettenkofer tanár Münchenben a gáz-készítést tökélyre vitte, vagyunk képesek a szénegáz képződését megakadályozni. A fagáznak a köszén gázához képest még azaz ényéje is van, miszerint előállítása olesóbb, csak ¹/₃-ad annyiba kerül, mint a köszéngáz; ezen felül tisztább is, mert nem fordúlnak elő benne kénvegyületek; végre a melléknyeremények, mint szén, fakátrány, facett, könnyebben értékesíthetők. 56 kilogramm száraz fa adott 22—24 köbméter gázt, mi mellett még 10-6—11-2 kilogramm faszén nyeretett.

(Vége köv.)

A selmecezi „erdő s körpolgárság“ (Wald- und Ringhausbürger) története.

(Folytatás).

A legújabb, maig fennálló s e tárgyakra vonatkozó törvényes intézkedés az u. n.: „Karolinische Weinordnung“ mely VI. illetve III. Károlytól származik s Bécsben 1718 évi december 18-án kelt.

Ezen rendszabály egészen határozottan intézkedik a kör s erdőpolgárok jogosítványai s azok feltételeiről valamint az azokkal járó kötelekről, nevezetesen világosan részletezi azon következményeket, melyek a kötelezettség nem teljesítéséből erednek nevezetesen, hogy a bormérés abban hagyásával maga a kötelezettség is megszűnik s viszont maga a jogosítvány sem gyakorolthatatik, ha a viszonylagos köteltem nem teljesítettik.

Tizenhat pontot magában foglalja tartama szerint az, ki a bormérés jogával élni akar, tartozik:

1. a bányabírótság előtt kimutatni, hogy eddigelé is arany és ezüstben 300—400 forint bányaművelési költsége (Verban) volt;

2. köteles igazolni, hogy Selmece város bekebelezett polgára;

3. hogy Selmecezen akar örökség akár vétel után oly házat bír, melylyel a bormérés regalfavadalom jár;

4. hogy az ezekről kiadott bányabíróstígyi igazolványért — az u. n. körpolgári oklevélért — a törvényes 100 fityni illetéket (sportula) megfizette;

5. hogy hetenkint 4 fityni bányavesztséggel a bányaműveléshez járult s ezt az előszabott módon kimutatja, ellen esetben koresmája zár alatt tartandó addig, míg a fenti bányaveszteség ki nem mutatatik;

6. hogy a be-illéve kivíteli borvámot megfizette;

7. hogy az elkép nyert jogot csak egy koresmában gyakorolhatja, habár több, ily joggal felruházott háza volna is;

8. Ellenben másnak csak árbrns alatt s csak úgy szabad bort nagyban árulni, ha ebbeli szándékát a körpolgármesternek — mint a körpolgárok védnökének — tudomására hozza stb.

Ezen néhány pontból is világosan kitűnik, hogy a Károly-féle borrend által a körpolgárság intézménye határozott jogi rendezést nyert, de kitűnik más részt az is, hogy az évenkinti bányaveszteségnek pontos kimutatásán kívül és pedig a koresma zár alá vételének veszélye alatt — az eddigelé nem létezett borvámrai kötelezettséggel új teher nehezett a körpolgárookra. Minek következménye az lett, hogy évről évre kevesbedett azon házak száma, melyekben a körpolgári jog élvezete folytán bór mértek, főképp miután a borvám a városi tanács által folytonosan felemeltetett, mi annál is terhesebb volt a körpolgárookra, mivel a város mi borvámot sem fizetett a tulajdonát képező koresmákba bevitt borok után.

A mi már most a koresmálás betiltását illeti, ez alatt csak időleges tilalmat kell érteni, miután a bormérés nem köteleesség, hanem jog lévén, ezt bármikor is abban hagyni, vagy az azzal járó köteleesség teljesítése mellett újból s bármikor gyakorolni lehetett, s így a zár alá vett koresma azonnal s újból megnyitathatott, míhlyt a bányaveszteség kimutatva lón.

Ezeknek kívül igen súlyos kötelezettség volt az is, mely szerint az új körpolgár a neki kiállított erdőpolgári oklevélért 100 frot tartozott fizetni.

Ugy látszik, hogy e megszorító s nehezítő intézkedéseknek egyedüli célja az volt, hogy a körmésnek a helyi szükségleten felül ne szaporodjanak s így a fennálló jövedelmének jogai ne csökkenessenek illetve ne esorbíttassanak.

Hogy azonban az utóbb említett intézkedés a körpolgárok irányára nem volt, erre nézve bizonyossággal az szolgál, hogy a körpolgárok egyebek között annak megszüntetését is kérték az 1790, 1825 s 1840-ben egybegyűlt karok s rendezék intézett petíciók s gravaminákban.

A körpolgárság történetét kiegészítőleg s végül említendő még Mária Theresia 1747. évi kiegészítés 9-éről kelt, Selmezbánya közönségéhez intézett u. n. articularis resolúciója, mely a szóban levő intézmény történetére annyiban vonatkozik, a mennyiben ugyanott említetik, hogy a városnak a maga közvetlen rayonján kívül csak Hodrus, Steffultó s Banka külterületeiben szabad bort mérnie aránylagos bányaművelés mellett; egyébként e resolúció, mely a Miksa-féle bányarendelethez függelék-képen csatolva találhatók — i. közből s lényegileg oda irányul, hogy a város illetve a polgárok s a kir. kamara egymás irányában hatáskörrel jövőre szabatosan meghatározva legyenek s így köztük az oly gyakori viszályok megszüntetessenek.

Ezzel kimerítetik azon kűtfők, melyek mint törvényes intézkedések a körpolgárság intézményére fényt derítenek, s melyeken az maig is gyökerezik azon változásokkal, melyeket azóta is részint gyakorlat folytán szenvedtek.

A mi már most annak jelenlegi állapotát illeti, azt látjuk, hogy a Károlyiféle borrend intézkedései maig is alkalmazásban vannak, azon különbséggel, hogy a bányavesztés amazoktól eltérőleg szokás útján bevett gyakorlat szerint — melynek eredetét azonban nem tudhatni — hetenkint nem 4, hanem csak 2 frral s így évenként o. ért. 109 ft. 20 krral mutató ki.

Ezen bányavesztés kimutatására a selmezi erdő s körpolgárság a Beszterezeni székely bányakapitányságnak van alávetve, mely minden egyes erdőpolgárral ez iránt közvetlen levelezésben áll.

(Folytatása köv.)

Rendroszat,

mely nagy hazánkfia, boldog emlékü Deák Ferencz elhunytá folytán Selmezen tartandó közgyásztiszteletek alkalmából Selmeze s Béalábánya sz. kir. városok közönsége részéről a következőkben állapították meg:

1. Ezen közgyásztiszteletek határnapjául f. évi február hó 16-dika tűzetik ki, mely napon reggeli 9 órakor az ünnepély a gyászmise áldozat bemutatásával a r. k. szertartások szerint az u. n. német egyházban kezdetét veszi és ennek bevégeztével a helybeli evangélikus egyházban folytatatik s végződik.

2. Az összejövetel s elindulás helyül a városház szolgálat, olyképen, hogy a részt venni kívánók ugyanoda 8 1/2 órakor gyűlekeznek; mi végből úgy a törvényhatósági bizottság, ennek tisztái kara, mint az összes egyéb hivatalok, egyletek, tanodák s testületek ideje korán s mennyire lehetséges disz öltözetben megjelenni felkértenek.

3. A menet pontban 8 1/2 órakor elindul és pedig a következő sorban:

1. legelől megyen a bányász zenekar.
2. azután a tűzoltó egyesület,
3. zászló alatt négy s a bányász jelvényvel három bányász,
4. diszruhában 24 akadémiai hallgató kettesével,
5. az államgymnasium ifjúsága,
6. a lyceumi ifjúság,
7. a törvényhatóság, egyéb hivatalok s testületek vegyesen, környezve két oldalsorban az akadémiai ifjúság által,
8. végül a hajdukiséret.

E rendben a német templomhoz érkezve, a zenekar a templom előtt helyet foglal, a tűzoltók a templom közepén levő két padosor előtt, a bányászok pedig a ravatal előtt elhelyez-

kednek; a gymnasium a baloldalon levő hajóba, a lyceum pedig a jobb oldali hajóba vonul; az akadémiai ifjúság pedig a templom előtt két sorban megállapodva a tisztviselők után — kiknek számára a két padosorban az első tíz pad fenntartatik — bevonul a templomba s ennek közepét elfoglalja.

5. A gyászmise s szertartás után a zenekar a templom előtti téren állást foglalva, melléje a legelől kiinduló akadémiai ifjúság két sorban felállva sorakozik; utána a tűzoltók, a bányászok, a diszörakadémikusok kivonulnak, ezekhez a lyceumi ifjúság csatlakozik, végül a törvényhatóság stb. előbbi rendben a templomtól elhagyva, a menetet az evangélikus templom felé indul; ellenben a gymnasiumi ifjúság a további ünnepély megtartása végett saját tanodájába vonul.

6. Az oda és visszamenetel közharangoztatás alatt történik.

7. Az ágostai egyházban a testületek az első két padosorban, az akadémiai ifjúság az e közti nyílt téren, a tűzoltók bányászok s diszörök a padok előtt helyet foglalnak; a hátulsó két padosor a közönség részére van fenntartva, míg a lyceumi ifjúság a karzatokon elhelyezkedik.

8. Az ima s szent beszéd végeztével a polgári dalárda vezetése alatt a „szózat” elénekeltetik s ezzel az isteni tisztelet végződik.

9. A nyilvános helyiségekre ez nap délelőtt gyászlobogók tűzendők s a kereskedelmi iparüzletek az isteni tisztelet tartamára, vagyis 9 órától 12-ig zárva tartanak. A rend fenntartásával s a fentiekben megállapított elhelyezkedés vezetése s rendezésével a főkapitány bizatik meg; a ravatal czimerek s koszorukkali feldíszítése Pöschl Ede tanácsos, Gyulay László rajztanár s az akadémiai ifjúság közreműködésével történik.

Selmeze, 1876 évi február hó 9-én.

Ocsovsky Vilmos.

polgármester.

Különfelek.

— A sorozás Selmezen f. hó 14-én veszi kezdetét.

— Az ismert magyarellenes lap „Die Warte im Norden”, mely Beszterezelbányán megbukott, Selmezen szándékszik Germániát dicsőítő elveit hirdetni. Programja a nyomdában van s valószínű, hogy rövid idő múlva napvilágot lát. — Csodálkozunk azon, hogy egy oly lap, mely „Pest fölül semmi cultur mozgalmat nem észlel” sőt még „a déli szellet is egészségtelennek tartja s csak az északi ismeri el udvós hatásának” Selmezbányát választja ki működése színhelyéül.

— A közgyásztiszteletnek rendezésével foglalkozó vegyes értekezleten — városházunknál — indítvány tétetett, hogy Deák Ferencz emlékének megörökítése végett akár magán adakozások, akár a város közbenjárása mellett oly alapítvány tétetnek, melynek kamatai Deák Ferencz halálának évfordulóján egy helybeli tót és egy német ajku gyermek között osztanak fel, ki a magyar nyelvet elsajátította vagy ebben nevezetes előmenetelt mutat.

Ez indítvány keresztülvittele egész városunkra szép fényt fog vetni.

— A selmezi nők Deák Ferencz ravatalára, mely f. hó 16-án lesz felállítva, egy koszorút rendeltek meg. A költségek magánygyűjtés útján leszek fedezve, s a koszorút a városi levéltárban helyezik el örök emlékkül.

— Boldogult Oblak József fényes temetésén, melyet a költséget s fáradságot nem kímélő akad. ifjúság rendezett, nagy számu résztvevők előtt Szécs akad. hallgató tartott jól sikerült beszédet.

— A béalábányi ev. tanítói állomásra a már alkalmazásban volt Szamecz Samu tanító újból megválasztott és f. hó 1-én hivatalába helyeztetett.

— B. Wesselényi-eröklye. Az öreg Janosi bácsi — ki ne ismerné e nevét? — 1838-ban az árvíz előtt három nappal a „Kömlóban” h. de gúlt B. Wesselényinek, miért tőle többek közt egy szépen kifarragott somfabotot kapott. — E botot Janosi bácsi 3 év múlva elvesztette

Mult ősszel, tehát 34 év múlva a selmezi terasszon meglátta azt egy zsidónál, kitől egy forintot megvette; s örömben bevásárlást, kommissiót felelve rohant vele haza. Ezóta háborítlanul élvezi a gyönyört, mit az eröklye bírhatása neki szerez.

— N. helybeli muzsikus — de nem ezigány — egy nem rég elhalt hevérenek ritka szépségű öt éves fiát magához vette s már lépéseket is tett, hogy örökre fogadhassa, midőn egyszerre egy küldöncz érkezik Sz. Keresztről, hogy a kis fiut elvigye. — A jó emberek sópánkodtak, a kis fiu könyörgött, hogy itt maradhasson . . . a küldöncz meg egész hidegvérrel leoldja d rekáról a magával hozott zsákot s a kis fiut beletenni készül. — E különös szállítómód mindenkit a sintér nemes hivatalára emlékeztetett s az előjárók nem engedték a zsákot megtölteni.